

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ___ ” _____ 2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності «Фінанси та кредит»

за темою:
«Тіньовий банкінг на фінансовому ринку»

Виконавець
Студентка кредитно-економічного факультету
Мурадова Ельміра Базірганівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник
К.е.н, викладач
(науковий ступінь, вчене звання)
Шмуратко Яна Антонівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТІНЬОВОГО БАНКІНГУ.....	5
1.1 Економічна сутність тіньового банкінгу	5
1.2 Чинники виникнення тіньового банкінгу.....	13
1.3 Місце та роль тіньового банкінгу на фінансовому ринку.....	18
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2 ТЕНЕДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТІНЬОВОГО БАНКІНУ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ.....	28
2.1 Аналіз розвитку світового тіньового банкінгу.....	28
2.2 Аналіз розвитку тіньового банкінгу в Україні.....	37
2.3 Визначення чинників розвитку тіньового банкінгу в Україні.....	45
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ ТІНЬОВОГО БАНКІНГУ.....	54
3.1. Ризики зростання тіньового банкінгу.....	54
3.2. Фінансові технології як напрям розвитку тіньового банкінгу	59
3.3. Удосконалення процесів регулювання тіньового банкінгу.....	67
Висновки до розділу 3.....	74
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Розвиток фінансової системи як однієї з найбільш ризикових і водночас найбільш інноваційних галузей в умовах циклічного розвитку економіки породжує високий рівень конкуренції між фінансовими інститутами та вимагає організації ефективного нагляду за їх діяльністю. В умовах підвищення жорсткості банківського регулювання та нагляду небанківські спеціалізовані кредитно-фінансові інститути, через меншу залежність від регулятивних норм, ніж банки, та внаслідок надання більш ризикових і дохідних фінансових послуг отримують суттєві конкурентні переваги над банками. Особлива увага приділяється розвитку тіньового банкінгу, що дозволяє перейти до нового етапу функціонування фінансового ринку.

Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретичних засад основ розвитку тіньового банкінгу у світі та дослідження місця та ролі тіньового банкінгу на фінансовому ринку України.

Відповідно до мети роботи було визначені та вирішені наступні завдання:

- дослідити економічну сутність тіньового банкінгу;
- визначити чинники виникнення тіньового банкінгу та його місце на фінансовому ринку;
- визначити тенденції розвитку глобального та вітчизняного тіньового банкінгу;
- з'ясувати особливості та чинники розвитку тіньового банкінгу в Україні;
- визначити ризики функціонування тіньового банкінгу для фінансового ринку;
- визначити напрями вдосконалення процесів регулювання тіньового банкінгу.

Об'єктом дослідження є процес розвитку тіньового банкінгу у світі та в Україні.

Предметом дослідження є науково-практичні аспекти діяльності тіньового банкінгу на фінансовому ринку.

Методи, які були використані при написанні дипломної роботи. Аналіз і синтез, індукція і дедукція, формалізація, гіпотетичний методи, метод порівняння, економіко-матиматичні, графічний, табличний методи.

Інформаційна база дослідження. Аналізу різних аспектів діяльності банків на світовому фінансовому ринку в контексті глобалізації світової економіки при свячено багато праць вчених, монографії, наукові статі, які були проаналізовані в данній праці.

Наукова новизна роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу питань, пов'язаних з діяльністю і розвитком тіньового банкінгу в світовій економіці.

Практична цінність одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що науково-практичні положення, викладені в дипломній роботі, можуть бути використані в практиці діяльності фінансових інститутів.

Особистий внесок здобувача. Науково-практичні результати дипломної роботи одержані автором самостійно. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Публікація статті у випуску №3 Травень 2017 р. Східноукраїнського інституту економіки та управління: Мурадова Е. Б., 62 гр. КЕФ, Науковий керівник: Шмуратко Я. А. – Розвиток тіньового банкінгу під впливом глобалізацій них процесів.

ВИСНОВКИ

Стабільність національної економіки вимагає функціонування ефективного ринку фінансових послуг, ключовим завданням якого є об'єднання різних форм мобілізації, акумуляції та перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів в сферу інвестиційної діяльності.

Різкий зліт ТБ - наслідок затяжної кризи банківського сектора економіки. Банківські кризи були і раніше, але вони змінювалися підйомами. У ХХІ столітті банківська криза став перманентним. Виходу з нього не видно і, на нашу думку, не буде. Банківським бізнесом сьогодні займатися важко і навіть неможливо.

По-перше, тому, що спостерігалася протягом ХХ століття тенденція до зниження процентних ставок за активними (кредитним) і пасивним (депозитними) операціями банків призвела до того, що ставки стали майже нульовими. Що найменш реальні ставки, скориговані з урахуванням знецінення грошей.

По-друге, тому, що після фінансової кризи 2007-2009 рр. відбулося посилення банківського нагляду та банківського регулювання. Скажімо, були розроблені і сьогодні впроваджуються в різних країнах нормативи достатності капіталу банків, звані «Базель - 3». Вони прийшли на зміну більш ліберальним нормативам «Базель - 2» і «Базель - 1» (нормативи розробляються в спеціальному комітеті при Банку міжнародних розрахунків у Базелі). [54]

Ще одним проявом посилення стали нескінченні штрафи, які банки змушені платити за різні порушення. Наприклад, за маніпуляції зі ставками ЛІБОР, валютними курсами і навіть ціною на золото. А також за порушення при операціях з фінансовими похідними інструментами, порушення економічних санкцій, участь у фінансуванні тероризму, відмивання грошей тощо.

Інститути ТБ мають переваги перед класичними банками: вони можуть займатися ризикованими операціями, мають більш низькі витрати діяльності (не треба, наприклад, здійснювати відрахування в резервні фонди). Звичайно, інститути ТБ заслуговують ще більш строгих штрафних санкцій, ніж банки, але поки у фінансових регуляторів до них руки не дійшли. І цим користуються як інститути тіньового банкінгу, так і їх клієнти. Більш низькі витрати ТБ роблять його послуги нерідко більш привабливими в порівнянні з послугами традиційних банків.

Основні причини розвитку тіньового банкінгу:

- Загострення конкуренції на ринку фінансових послуг, створення нових фінансових установ;
- Ослаблення позицій банків на фінансовому ринку, зростання недовіри до них;
- Здатність таких підприємств займатися більш ризикованими операціями;
- Розвиток сучасних технологій;
- Платежі йдуть з банківських відділень.

У розпал кризи так багато інвесторів відкликали або відмовилися пролонгувати (реінвестувати) свої кошти, що у багатьох фінансових організацій, банківських і небанківських, виникли серйозні труднощі [16, с. 42-43].

За таких умов проблеми з ліквідністю банківських систем США, Єврозони та інших країн, де тіньовий банкінг займає високу частку у фінансових активах, виникли внаслідок наступних причин [66]:

– традиційні банки були засновниками тіньових та володіли значною часткою їх капіталів, що внаслідок кризи і банкрутства останніх призвело до значних фінансових втрат;

– участь у капіталі або партнерство традиційних банків з тіньовими банками вимагало негайної кредитної підтримки їх діяльності;

– зниження вартості активів унаслідок зростання обсягів продажу активів на фондовому ринку тіньовими банками призвело до фінансових втрат традиційних банків;

– фінансові проблеми та банкрутство тіньових банків, які мали розміщені активи у традиційних, зумовили дострокове і масштабне вилучення даних активів, що, відповідно, суттєво знизило ліквідність банківської системи;

– скорочення обсягу ринку активів і похідних фінансових інструментів, які у своїй діяльності використовували традиційні банки, призвели до ситуації ринкового хаосу, оскільки внаслідок існування так званих dark pools (темної ліквідності) на фондових ринках склалася ситуація, коли було важко зрозуміти, хто, кому і скільки заборгував;

– банкрутство тіньових банків було однією з причин розвитку панічних настроїв серед суб'єктів ринку, що спричинило «набіги вкладників» на традиційні банки.

Шляхи вирішення спірних ситуацій, пов'язаних з тіньовим банкінгом:

- Включити регулювання тіньового банкінгу в сферу офіційного регулювання.
- Ввести вимогу звітності.
- При цьому необхідно дотримуватися принципу розумного дерегулювання банківського бізнесу.
- Обмежити вкладення самих банків в некредитні операції, або в операції такого роду, як депозитні сертифікати.

Необхідність регулювання діяльності небанківських фінансових інститутів викликана також і тим, що вони не входять в національні системи страхування вкладів і депозитів, тому при настанні системної кризи більше схильні до ризику банкрутства. В даний час проблема підвищення нагляду і контролю за діяльністю тіньового банкінгу є актуальною і для розвинених країн, і для країн, що розвиваються. Крім того, необхідність вдосконалення контролю за небанківськими фінансовими інститутами пояснюється не стільки

кількісним зростанням небанківських фінансових посередників, скільки низьким рівнем управління ліквідністю, значними ризиками їх діяльності.

Основні елементи і механізми концепції стратегічної структури для зміцнення нагляду і регулювання діяльності організацій тіньового банкінгу:

- **Мета.** Регулюючі заходи повинні бути ретельно розроблені для контролю за зовнішніми факторами і ризиками, мгенеровані системою тіньового банкінгу.
- **Пропорційність (відповідність).** Регулюючі заходи повинні бути пропорційні ризикам, які представляє тіньової банкінг для фінансової системи.
- **Прогноз і адаптація.** Заходи регулювання повинні носити прогнозний характер і пристосовуватися до будь-яких виникаючих ризиків.
- **Ефективність.** Регулюючі заходи повинні розроблятися і здійснюватися ефективним чином з урахуванням потреби в міжнародній узгодженості стосовно загальним ризикам, щоб уникнути створення транскордонних можливостей арбітражу. Необхідно враховувати відмінності між фінансовими структурами і системами в різних правових системах.
- **Оцінка і огляд.** Регулятори повинні постійно оцінювати ефективність нормативних заходів після їх впровадження і з урахуванням досвіду вносити необхідні зміни для їх якісного поліпшення.

Більш високий рівень економічногорозвитку породжує нові інструменти зростання, в тому числі і нові фінансові інструменти. Якщо ринок капіталу слаборозвинений, це обмежує економічний потенціал і можливості прогресивного розвитку, причому обмежується зростання не лише віснующих галузях, не розвиваються і нові перспективні капіталомісткі галузі. Хоча положення інститутів ТБС з початком світової фінансової кризисзначно ускладнилося, об'єктивні обмеження органічного зростання змусять компанії

нефінансового сектору знову повернутися до використання продуктів фінансових інновацій, але в найближчі роки це відбуватиметься у значно менших масштабах, що пояснюється посиленням фінансового регулювання на сучасному етапі.

Список використаних джерел

1. Саркисянц А.Г. Формирование новой мировой банковской индустрии/ Саркисянц А. Г. //Аудитор. – 2006. - №6.
//www.gaap.ru/biblio/audit/auditor/0606_02.asp.
2. Шенаєв В. Економіка інтегрованої Європи: проблеми та перспективи / Шенаєв В. // Журнал європейської економіки.- 2008.-№6.- С.160-162.
3. Голиков А. П. Международные экономические термины : словарь-справочник : учебное пособие / А. П. Голиков, П. А. Черномаз. – К. : Центр учебной литературы, 2008. – 376 с.
4. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/> – Назва з екрану.
5. Глобализация и современный мировой процесс / Под общ. ред. В.А. Михайлова, В.С. Буянова. М.: Изд-воРАГС. 2014.
6. Adrian T. Shadow banking: a review of the literature / T. Adrian, A. B. Ashcraft. – Staff Report. – 2012. – № 580
(October) – Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. – 36 p.
7. Міжнародний бізнес : підручник / В. А. Вергун, А. І. Кредісов, О. І. Ступницький та ін. ; за ред. проф. Вергун. – К. : ВАДЕКС, 2014. – 810 с.
8. European Commission. Green paper shadow banking [Електронний ресурс]. – Retrieved from http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/shadow/green-paper_en.pdf.
9. Дворецкая А. Теневой банкинг: институциональное и функциональное регулирование / А. Дворецкая // Деньги и кредит. – 2013. – № 4. – С. 13-19.
10. Кордес Л.Е. Что такое теневая банковская деятельность? / Л.Е. Кордес // Финансы и развитие. – 2013 (Июнь). – С. 42-43.
11. Егоров А. В., О. Геєць, В. Домрачев Международная финансовая инфраструктура. — М.: Линор, 2009. ISBN 978-5-900889-28-3

12. Мировая экономика и международный бизнес : учебник / кол. авт; М64 под общ. ред. д-ра экон. наук., проф. В.В. Полякова и д-ра экон. наук, проф. Р.К. Щенина. — 3-е изд., стер. — М.: КНОРУС, 2006. — 681 с.
13. Noeth B. J., Sengupta R. Is Shadow Banking Really Banking? [Electronic resource] // Federal Reserve Bank of St. Louis. — 2011. — Mode of access: <https://www.stlouisfed.org/Publications/Regional-Economist/October-2011/Is-Shadow-Banking-Really-Banking>
14. Киндлбергер Ч., Алибер Р. Мировые финансовые кризисы. Мании, паники и крахи. [Текст]. — СПб.: Питер, 2010. — 544 с.
15. Claessens, S., Ratnovski, L., & Singh, M. M. (2012). Shadow banking: economics and policy. IMF Staff Discussion Note.
16. Банківські операції: Підручник.—2-ге вид., /А.М.Мороз, 2013 р.
17. Козюк В. В. Монетарні засади глобальної фінансової стабільності [Текст]: Монографія. — Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2009. — 728 с.
18. Хасбулатов Р.И. Мировая экономика : учебник. — М. : Юрайт-издат, 2013. — 884 с.
19. Фаренюк Н.В. Особливості проведення транзакцій у грошовому сегменті міжнародних фінансових ринків / Н.В. Фаренюк // Актуальні проблеми міжнародних відносин. — 2013. — Випуск 114 (Частина I). — С. 122-130.
20. Caruana, J. Financial regulation, complexity and innovation [Text] / J. Caruana. — Bank of International Settlements. 2014.
21. Офіційний сайт Фінансового журналу «Global Finance» [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.gfmag.com/>
22. Gurgul, Ł. Shadow banking w systemie bankowym UE [Text] / Ł. Gurgul, & I. Kravczuk // Zeszyty Naukowe/Wyższa Szkoła Ekonomii i Informatyki w Krakowie. — 2014. — № 10. — Р. 73-86.
23. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди) Закон України від 15.03.2001 р. №2299-III // Відомості Верховної Ради. — 2001. — № 21. — С. 103.

- 24.Рубцов Н.Н. Теневой банкинг и его роль в современной мировой финансовой системе // Креативная экономика. — 2016. — Т. 10. — № 6. — С. 577–600. — doi: 10.18334/ce.10.6.35301
- 25.Зарицька І.А. Особливості функціонування банківського капіталу в глобальному економічному просторі [Текст] / І.А. Зарицька // Актуальні проблеми економіки.-2009.-№2.-С.42., 78.
- 26.Офіційний сайт Фінансового журналу «Thebanker» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.thebanker.com/Top-1000>
27. Angrist, J., & Pischke, J.(2009). Mostly Harmless Econometrics: An Empiricist’s Companion. Princeton University Press.
- 28.Sorensen Christoffer. Euro area banking sector integration // ECB Working Paper Series. – 2006. –№627. – 41 p.
29. IMF(2014). Global Financial Stability Report. Ch2. Shadow banking around the globe: how large and how risky.
30. The Largest 20 Banking M&A Deals – The Wall Street Journal, 2010. – 48. – P.28-29.
31. Behr A., Heid F. The success of bank mergers revisited – an assessment based on a matching strategy// Discussion Paper. – Series 2: Banking and Financial Studies. – 2008. – No. 06. – p.40
32. Global Developments in Securitisation Markets. 16.11.2012. URL: <http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD394.pdf>
33. FSB(2015). Global shadow banking monitoring report 2015.
- 34.Офіційний сайт Нацкомфінпослуг [Електронний ресурс]. Режимдоступу:<https://nfp.gov.ua/ua/Ohliad-rynkiv.html>
- 35.Основні показники діяльності банків України – НБУ [Електронний ресурс].Режимдоступу:<http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?a>.
- 36.Duca, J. V. (2014). What Drives the Shadow Banking System in the Short and Long Run.Federal Reserve Bank of Dallas, Working Paper, No. 1401.
- 37 Річний звіт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58023

38. Шпиг, Ф. І. Трансформація взаємовідносин банківських установ та венчурних фондів в Україні [Текст]/ Ф. І. Шпиг, Т. А. Васильєва // Європейський вектор економічного розвитку : збірник наукових праць. – 2008. – №2(5). – С. 198-206.
39. Adrian T. Shadow banking: a review of the literature / T. Adrian, A. B. Ashcraft. – Staff Report. – 2012. – № 580 (October) – Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. – 36 p.
40. Офіційний сайт Базельського комітету [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bis.org/>
41. International regulatory framework for banks (Basel III) – Basel Committee on Banking Supervision of the Bank for international Settlements [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>.
42. Kodres, L. (2013). What is shadow banking? Finance and Development, 42-43.
43. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
44. Дворецкая А. Теневой банкинг: институциональное и функциональное регулирование/ А. Дворецкая // Деньги и кредит. – 2013. – № 4. – С. 13-19.
45. Shadow Banking [Електронний ресурс] / [Z. Pozsar, T. Adrian, A. Ashcraft, H. Boesky] // FRBNY Economic Policy Review. – 2013 (December 2013). – 16 p. – Режим доступу: <http://www.newyorkfed.org/research/epr/2013/0713adri.pdf>.
46. Schapiro M. L. Testimony on «Perspectives on money market mutual fund reforms» [Електронний ресурс] / M.L. Schapiro // Speech before the Committee on Banking, Housing, and Urban Affairs of the United States Senate, June 21, 2012. U.S. Securities and Exchange Commission. – Режим доступу: <http://www.sec.gov/News/Testimony/Detail/Testimony/1365171489510#.Usx-xOCbJbw>.
47. Карпова, К. А. Темные пулы ликвидности на мировых финансовых рынках [Електронний ресурс] / К.А Карпова. // Наукоеведение. – Том 7. №3 (май – июнь 2015). – Режим доступа: <http://naukovedenie.ru>

- 48.Кривич Я. М. Вплив інновацій на стратегічний розвиток банку / Я.М.Кривич.–[Електроннийресурс].–Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/797/3/4.pdf>.
49. Крухмаль О. В. Структура управління інноваційними процесами в комерційних банках / О.В.Крухмаль. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6331/1/Z_T_8_2003.pdf.
- 50.Шмігельська З. Банківськіінновації: суть, необхідність і розвиток// Вісник НБУ. -2014. – № 2. –С.34–41.
- 51.Мошенець О. Інноваційні продукти і технології на ринку банківських послуг / О.Мошенець // Фінансовий ринок України. – 2011. – № 12. – С. 7-8.
- 52 Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems: Retrieved from: http://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.htm
53. Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools: Retrieved from: <http://www.bis.org/publ/bcbs238.htm>
- 54.Basel Committee on Banking Supervision. Guidance for national authorities operating the countercyclical capital buffer. — Bank for International Settlements, December 2010. — Mode of Access: <http://www.bis.org/publ/bcbs187.pdf> — Date of access:20.07.2011.
- 55.Довгань, Ж. М. «БазельIII» узабезпеченніфінансовоїстійкостібанківськоїсистеми [Текст] / Ж. М.Довгань // ВісникУніверситетубанківськоїсправиНаціональногобанкуУкраїни. – 2011. – № 1 (10). – С. 224–229.
- 56.Луцишин З. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації : монографія / Зоряна Орестівна Луцишин. – К. : Видавничий центр «ДрУк», 2012. – 320 с
- 57.Єгоричева С. Методичні засади організації інноваційного процесу в комерційних банках / С. Єгоричева // Вісник Національного банкуУкраїни – 2011. -№1. – С.53-57.
58. Claessens, S., Ratnovski, L., & Singh, M. M. (2012). Shadow banking: economics andpolicy. IMF Staff Discussion Note.

59. Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. / О.В. Васюренко,. — К.: Знання, 2014 — 463 с.
60. Press release: FSB Publishes Initial Integrated Set of Recommendations to Strengthen Oversight and Regulation of Shadow Banking. 18.11.2012.URL: http://www.financialstabilityboard.org/press/pr_121118.pdf.
61. 62. Daniel K Tarullo: Shadow banking and systemic risk regulation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/review/r131125j.htm>
63. Льюис М. Большая игра на понижение. Тайные пружины финансовой катастрофы. М.: Альпина паблишерз, 2015.
64. FSB Publishes Initial Integrated Set of Recommendations to Strengthen Oversight and Regulation of Shadow Banking : FSB Press release. — 18 November 2016.
65. Bernanke B. Fostering Financial Stability / B. Bernanke. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.federalreserve.gov/newsevents/speech/bernanke20120409a.htm>.
66. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання : аналіт. доп. — К. : Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. — 96 с.
67. К.О. Волохата Актуальные направления регулирования теневого банкинга,. — К.: Знання, 2016 — 434 с
68. Пінчук, А. П. Сучасний світовий досвід діяльності мегарегуляторів ринків фінансових послуг та можливість його застосування в Україні [Текст] / А. П. Пінчук // Ефективність державного управління.— 2012. – Вип. 33. – С. 363-370.